

ἔς τὴν ἐκκλησιά· βροίχονταν ἀπὸ βραδύς ἐκεῖ μὲ τῆς ἄλλαις τῆς γυναῖκες· εἶχε ξενοχτίσει τὸν Ἐπιτάφιο. Ἐχασε τὸν ἄνδρα τῆς προτοῦ νὰ φτάσῃ ἔς τὰ μισοκοπίσματα. Κι' ἀπὸ τότε, ἀντίο χρυσὸ κοντογοῦνι καὶ φέσι κατακόκκινο μὲ τὸ φουντωτὸ παπᾶζι. Μέσα ἔς τὸ σπῖτι δὲν κάθονταν παρὰ γιὰ νὰ κυττάξῃ τὸ Μῆτρο, τὸ γυιὸς τῆς τὸ μονάκριβο, καὶ δὲν ἄφινε τὸ σπῖτι παρὰ γιὰ νὰ κυττάξῃ τ' ἀμπελάκι ποῦ τῆς ἄφινε ὁ μακαρίτης. Γιὰ νὰ πάῃ ἔς τὰ ἀμπελάκι περνοῦσε ἀπὸ τὰ μνήματα, καὶ κάπου κάπου ἀναβεν ἓνα κερί, κ' ἔκαιγε λίγο λιθάνι ἔς τὸν τάφο τοῦ μακαρίτη. Κ' ἦταν γυναῖκα τῆς δουλειᾶς, ἄξια γυναῖκα. Κι' ὅταν μεγάλωθεν ὁ γυιὸς τῆς καὶ ταξίδευσε μὲ τὰ καΐκα — τὴν τέχνη τοῦ πατέρου — κι' ἀγάλια ἀγάλια μὲ τὸν γονέων τὴν εὐχὴ καὶ τὴ δική του προκοπὴ ἀπόχτησε δικό του καΐκακι, τότε ἡ χήρα ἡ Δήμαινα σὰν νὰ τὸ συλλογίσθηκε πῶς πολὺ πῶς ἦταν χριστιανή· τὸ ξεπεταροῦδὶ τῆς τὸ γυνιάσθηκεν, ἔπρεπε νὰ γυνιασθῇ καὶ γιὰ τὴν ψυχὴ τῆς. Κι' ἀπὸ τότε ζύγωνε συχνότερα ἔς τὴν ἐκκλησιά· κι' ὅσο ποῦ ἔφρουγαν τὰ χορῶνα — τὰ εἶχε πατήσει τὰ ἐξήντα — τόσο θεοφοβοῦμενον ἔνοιωθε τὸν ἑαυτὴ τῆς. Ὅμως, νὰ ποῦμε τὴν ἀλήθεια, περσότερο ἔτρεμε τὰ μάγια καὶ τὰ ζωτικά, χωρὶς κι' αὐτὴ καλὰ νὰ τὸ καταλαβαίνει.

— Κυρὰ Δήμαινα, σὲ γυρεύουν ἔξω, τὸ παιδί σου . . . τραβῶντας τὴν ἀπ' τὸ φόρεμα τῆς ψιθύρισε ἔς τ' αὐτὴ ἡ κλησάρισσα.

— Τὸ παιδί μου! καὶ τί νὰ μὲ θέλῃ; δὲν πρόφτασε νὰ τὸ συλλογισθῇ καὶ νὰ! μπροστὰ τῆς ὁ Μάρκος ὁ Κανίνιας, ξεσκούφωτος καὶ λαχανιασμένος.

— Τίποτε, κυρὰ Δήμαινα, τὸ πόδι τοῦ στραγγούλισεν ὁ Μῆτρος.

Ξεπεταχτήκεν ἡ γρηᾶ, σούσουρο γίνηκε τριγύρω τῆς, ἄρχισαν ἡ γυναῖκες τὰ ψιθυρίσματα. — Σιωπὴ, γυναῖκες, ἔκοιζαν μὲ θυμὸ οἱ ἐπίτροποι. Ἀλλὰ ποῦ νὰ σωπάσουν. Κᾶτι ἔτρεξε· τί στοαγγούλισμα ἦταν αὐτό; κάποιος θὰ κἀκηκεν ἀπ' τὰ χαλκοῦνια· κάποιος θὰ μαχαίρώθηκε. Στὴ στιγμὴ μαθεύτηκε τὸ πᾶμμα· ἔς τὴ στιγμὴν ἡ μιστὴ ἐκκλησιὰ εἶχεν ἀδιάσει! Ποῦ νὰ κρατηθῇ ὁ κοσμάκης! Τὴν ἐκκλησιὰ τοῦ τῇ βρισκεῖ πάλι, μὰ τέτοια, Θεὸς νὰ μὰς γλυτώνη, δὲ γίνονται κάθε μέρα.

— Μάτια μου, μάτια μου, ὁ Χριστὸς! ὁ Χριστὸς! φώναζε τρέχοντας ἡ γρηᾶ. Κι' ἀπ' ἔξω ἀπ' τὴν ἐκκλησιὰ βλέπει ἐκεῖ μπροστὰ τῆς τὸ παιδί, ὀρθὸ κι' ἀκουμπιστὸ ἔς τὸν τοῖχο. Τὸν παράστεκαν οἱ σύντροφοι, κι' ἄλλοι πεντέξι.

— Δὲν εἶνε τίποτε, μάνα, παρκαπάτησα, κ' ἔπεσα καὶ χτύπησα λιγάκι ἔς τὸ γόνατο. Πᾶμε ἔς τὸ σπῖτι νὰ βάλω ἀπάνου τίποτε. Μιὰ μεγάλη πέτρα ξεπλάκωσε τὰ στῆθη τῆς φτωχῆς. Ἐ-

θανε μὲ τὸ νοῦ τῆς χειρότερα, καὶ ἴσως τὸν εἶδε μπροστὰ τῆς ἔτσι ὀρθό, ἔς τὸ μισοσβυσμένο φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, ξανάσανεν.

— Ὁ Χριστὸς! ὁ Χριστὸς! κακὴ ὥρα, παιδί μου!

Καὶ δὲν ἤξερε πῶς ὁ Μῆτρος δὲ μπορούσε νὰ κρατηθῇ ἔς τὰ πόδια τοῦ, καὶ πῶς ὁ ἴδιος εἶχε πῇ ἔς τὰ παιδιὰ:

— Βάλτε με ν' ἀκουμπήσω ἔς τὸν τοῖχο, γιὰ νὰ μὴ μὲ ἰδῇ ἄξαρνα ἡ μάνα μου καὶ φοβηθῇ.

Κ' ἐκεῖ ποῦ τόλγαν αὐτό, μέσα ἔς τὸ νοῦ τοῦ εἶπε καὶ κᾶτι ἄλλο ποῦ δὲ βγῆκε ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ. «Πῶς θὰ μὲ ἰδῇ ἡ Φροσύνη!»

Ἡ Φροσύνη ἦταν ἡ ἀρραβωνιαστικιά τοῦ.

Κρατῶντας καὶ ξεσέρνοντας κι' ἀνασηκώνοντες τὸν πήγενε ἔς τὸ σπῖτι. Ἐκείνη τῇ χρονίᾳ ἡ χήρα ἡ Δήμαινα, ὁ Μάρκος ὁ Κανίνιας, ὁ Γιαννάκος ὁ Ταρνάμακας κ' ἡ Ταοῖα Ταρέλα δὲ χάρηκαν ἐπιτάφιο. Ξημερώθηκαν ἔς τὸ κρεβάτι τοῦ Μῆτρο. Δὲν ἔκλεισε μάτι, πονοῦσε, μούγκριζε σὰν ταῦρος. Τὸ πόδι τοῦ ἐπρίζοταν, ἐπρίζοταν, γίνηκε μιὰ κολῶνα!

Ἐπετα: συνέχεια

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

ΕΝ Τῷ ΩΚΕΑΝῷ

Ο ΤΡΟΠΙΚΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΚΙΝΟΥ

Συνέχεια καὶ τέλος ἴδε σ. 145.

Τὸ αἶσθημα ὑφ' οὗ κατεῖχοντο δὲν ἦτο ἡ πληξίς, ἣν ὁ Λεοπάρδης ἀποκαλεῖ τὸ μέγιστον τῶν ἀνθρωπίνων αἰσθημάτων, ἀλλ' ἀποβλάκωσις τις ἀξιοθρήνητος, ἐκδηλουμένη διὰ γενικῆς καταπτώσεως τῶν βλεφάρων, τῶν παρεῖων, τῶν χειλέων, ὡς νὰ ἦσαν οὐχὶ ἐκ σαρκὸς ἀλλ' ἐκ κρέατος βοκστοῦ. Μεταξὺ τῶν μᾶλλον βρασνιζομένων εὗρον τὸν Γενουήνσιον, ὅστις ἴστατο βλέπων ἀτενῶς τὴν μηχανὴν μὲ μορφήν, εἰς ἣν δὲν διεκρίνετο πλέον οὐδ' ἡ ἐλαχίστη θηήσκουσα λάμψις διανοίας. — Τί κάμνετε ἐδῶ; τὸν ἠρώτησα. Πῶς; δὲν ὑπῆγατε εἰς τὸ μαγειρεῖον; — Πρὸ δολίγου ἤμην ἐκεῖ, μοὶ ἀπήντησε· τίποτε νέον δὲν ὑπῆρχεν... ἴσως αὔριον ἔχομεν μακαρόνια· ἀλλὰ δὲν εἶνε βέβαιον. Καὶ μοὶ ἐξήγησε διατί ἴστατο ἐκεῖ παρατηρῶν τὴν μονότονον κίνησιν ἐνὸς ἐμβόλου· εἶχεν αὐτὸς ἰδιαιτέραν ὅλως θεωρίαν περὶ τῆς ἀνίας. — Παρετήρησα, ἔλεγεν, ὅτι ἡ ἀνία προσέρχεται ἐκ τοῦ νὰ μὴ δύναται τις νὰ πράξῃ ἄλλο παρὰ νὰ σκέπτεται δυσάρεστα πράγματα. Λοιπὸν διὰ ν' ἀποδιώξῃ τὴν ἀνίαν, δὲν ὑπάρχει ἄλλο μέσον παρὰ νὰ μὴ σκέπτεται διόλου, ὅπως καὶ τὰ κτήνη. Διὰ τοῦτο στέκω ἐδῶ ἀκίνητος παρατηρῶν τὴν ἀνάβασιν καὶ τὴν κατὰβασιν τοῦ ἐμβόλου αὐτοῦ. Βαθμηδὸν, ἐν διαστήματι εἰκοσι λεπτῶν περιπίπτω εἰς κατάστασιν ἐντελοῦς ἡλιθιότητος, γίνομαι σωστὸν κτῆνος· τότε δὲν σκέ-

πτομαι πλέον τίποτε καὶ δὲν ἀνιῶ πλέον. Δὲν ὑπάρχει ἄλλο μέσον !

Ἐγέλασα ἀκούσας ταῦτα· πλὴν αὐτὸς ἀπέμεινε σοβαρὸς, ἐστράφη δὲ πάλιν παρατηρῶν τὸ ἔμβολον μὲ ὄμμα διεσταλμένον καὶ ἀτενὲς ὡς νεκροῦ. Ἡτοιμαζόμεν νὰ ὑποβάλω αὐτῷ ὅτι, ὅπως ἀποδιώξῃ τὴν πληξίν θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ κατέλθῃ καὶ νὰ παρατηρήσῃ τὴν μηχανήν· ἀλλ' ἰδὼν ὅτι εὐρίσκετο ἤδη σχεδὸν εἰς τὴν ποθητὴν του κατάστασιν, ἀπέσχον.

Ἄντ' αὐτοῦ δὲ κατήλθον ἐγώ.

Μία σκέψις μοὶ ἐπήρχετο καθ' ἐκάστην, ὁσάκις διηρχόμην ἐκεῖθεν. Οὕτε δέκα ἔσως ἐκ τῶν χιλίων ἐπτακοσίων ἐπιβιβάτων τοῦ Γαλιλαίου ἐγίνωσκον τί πρᾶγμα ἦτο αὕτη ἡ θαυμασία μηχανή, οὐδ' εἶχον τὴν περιέργειαν νὰ τὴ μάθωσιν. Οὕτω καὶ περὶ ἀπείρων ἄλλων μηχανικῶν θαυμάτων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, τῶν ὁποίων ποιούμεθα χρῆσιν καὶ διὰ τὰ ὅποια ὑπερφανεύομεθα, διατελοῦσιν εἰς ἄγνοιαν ἴσην πρὸς τὴν τῶν ἀγρίων, τοὺς ὁποίους οὐχ ἤττον περιτρονοῦμεν διὰ τὴν ἀμάθειάν των. Καὶ ὅμως οὐ μόνον διὰ τὸν ἀμαθῆ, τὸν μὴ ἔχοντα ἄλλην ιδέαν εἰμὴ ἀσαφῆ τινὰ καὶ ἀόριστον περὶ γιγαντιαίου λέβητος καὶ μυστηριώδους συμπλέγματος τροχῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν ἔχοντα ὅπωςδὴποτε γνώσεις τινὰς ἐκ τῶν βιβλίων ἀποδίνει ὅλως νέαν καὶ μεγάλην ἡ ἡδονή, ὅτε διὰ πρῶτην φορὰν ἀποφασίζει νὰ ἐνδυσθῇ κυανοῦν χιτῶνα τοῦ μηχανικοῦ καὶ νὰ κατέλθῃ εἰς τὸν ζοφερόν ἐκεῖνον καὶ ἡχηρόν ἔδην, τοῦ ὁποίου οὐδέποτε ἄλλοτε εἶχέ τι ἰδεῖ εἰμὴ τὸν καπνὸν εἰς τὸν ἀέρα. Ὅταν φθάσῃ τις εἰς τὸ βάθος καὶ ἐγείρῃ τὴν κεφαλὴν βλέπει πρὸς τ' ἄνω, ὅπου τὸ φῶς τῆς ἡμέρας φαίνεται μόνον ὡς ἀσθενὴς λάμψις, νομίζει ὅτι κατήλθεν ἀπὸ τῆς ὀροφῆς εἰς τὸ βάθος ἄλλου κτιρίου· ἐπὶ τῇ θέᾳ δὲ ὅλων ἐκείνων τῶν μικρῶν καὶ ἀποτομωτάτων σιδηρῶν κλιμάκων, τῶν ἀλλεπαλλήλως ὀρθουμένων, τῶν ὀριζοντίων ἐκείνων κιγκλίδων τῶν διαθεουσῶν κύκλῳ τῆς κεφαλῆς του, τῆς ποικιλίας τῶν κυλίνδρων, τῶν κολοσσαίων σωλήνων, τῶν παντοειδῶν μηχανημάτων τῶν κινουμένων μετὰ ζωῆς ἐρμάνους καὶ ἀποτελούντων ἐν συνόλῳ ἄγνωστόν τι καὶ φοικτὸν τέρας ἐκ μετάλλου, κατέχον διὰ τῶν πολυαριθμῶν αὐτοῦ φανερῶν καὶ ἀποκρύφων μελῶν τὸ τρίτον σχεδὸν μέρος τοῦ τεραστίου πυροσκάφου, μένει ἀκίνητος ἐκ θαυμασμοῦ, τεταπεινωμένος, διότι δὲν ἐννοεῖ, διότι συνχισθάνεται ἐκυτὸν τόσον μικρὸν καὶ ἀσθενὴ ἀπέναντι τοῦ θαύματος ἐκείνου τῆς ἰσχύος. Καὶ ὁ θαυμασμὸς αὐξάνει, ὅταν εἰσχωρῇ τις εἰς τὸ ἡφαίστειον, τὸ ζωογονοῦν τὰ πάντα, μεταξὺ τῶν ἐξ ἐκείνων ὑπερμεγέθων λεβήτων, ἐξ οἰκῶν αὐτόχρομα ἐκ χάλυβος, διακρουμένων ὑπὸ τεσσάρων ὁδῶν διασταυρουμένων ὁμοίῳ πρὸς συνοικίαν ἀποκεκλεισμένην καὶ πυριφλεγῇ, ὅπου πολλοὶ ἄνδρες, μαυ-

ροὶ καὶ ἡμίγυμνοι, μὲ τὴν ὄψιν καὶ τὸ βλέμμα φλογερόν, ῥοφῶντες ἐκάστοτε μεγάλην ποσότητα ὕδατος ἐργάζονται ἀδιακόπως, ὅπως διαθρέψωσι τριάκοντα ἐξ φλέγοντα στόματα, ἅτινα κατανάλισκουν ἐντὸς εἰκοσιτεσσάρων ὥρων ἑκατὸν τόνους γαιανθράκων ὑπὸ τὴν πνοὴν ἐξ κολοσσαίων ἀεριστήρων, βρυχωμένων ὡς φάρυγγες λεόντων. Νομίζει τις ὅτι ἀναζή, ὅτε ἐξερχόμενος ἐκεῖθεν κατάρρυτος ἐκ τοῦ ἰδρωτός εὐρίσκεται ἀπέναντι τῆς μηχανῆς, ἐνθα οὐχ ἤττον πρὸ ὀλίγου εὐρισκόμενος ἐνόμιζεν ἐκυτὸν ἐνταφισμένον σχεδόν. Καὶ ἐν τοσούτῳ μετὰ κόπου ἀνακτᾷ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ λογικοῦ χρῆσιν. Εἰς μάτην ὁ μηχανικὸς ἐξηγεῖ τὴν λειτουργίαν. Ἡ σκοτοδινιώδης κίνησις τῶν ἐμβόλων, τῶν μοχλῶν, τῶν ταλαντώθρων, τῶν ἀντλητηρίων, ἅτινα οἱ ἐπαλείφοντες αὐτὰ διὰ λίπους πλησιάζουσι μὲ ἥθος ἀδιαφορίας, τὸ ὅποιον προξενεῖ φοικίαν, ὁ ἐκκοφωτικὸς πάταγος, ὃν παράγουσιν ὁμοῦ ὁ μεταλλικὸς κρότος τῶν ἀξόνων, ὁ συριγμὸς τῶν ἀτμοσφαιρικῶν ἐπιστομίδων, ὁ ὑπόκωφος δούπος τῶν ἀεραντλιῶν, ὁ ξηρὸς κτύπος τῶν ἄλλων ἐξαρτημάτων, ἡ ἀέναντος κίνησις φασμάτων περιερχομένων μὲ φῶτα ἀνὰ χεῖρας, ἀνερχομένων καὶ κατερχομένων τὰς μικρὰς κλίμακας, ἐξαφανιζομένων εἰς τὰ σκότη, ἀναφαινομένων πάλιν ἄνω ἢ κάτω, ἐνθ' ὑπὸ τὴν λάμψιν τοῦ φωτός των ἀκτινοβολεῖ πανταχοῦ ὁ χάλυψ, ὁ σίδηρος, ὁ χαλκός, ὁ ὀρείχαλκος, φωτίζονται δὲ παροδικῶς σχήματα ἀλλόκοτα, κινήσεις ἀκατάληπτοι, δίοδοι καὶ βίθης ἄγνωστα, πάντα ταῦτα ἐπισκοπεῖ καὶ τὰς ὀλίγας εὐκρινεῖ ιδέας, ἃς εἶχέ τις ποῖν καταβῆ ἐκεῖ κάτω. Αἰσθανόμεθα ἐκυτοῦς καθησυχάζοντας ἐνώπιον τοῦ σθεναροῦ μεγαλείου τῶν μηχανισμῶν, ἀλλὰ τὸ αἶσθημα τοῦτο ἐλαττοῦται βαθμηδὸν ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς ἐπιμελοῦς μερίμνης, μεθ' ἧς οἱ μηχανικοὶ ἐπαγρυπνοῦσιν ἐπ' αὐτῶν, τῆς ἀντισύχου προσοχῆς, μεθ' ἧς ἀκροῶνται μήπως ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὁμορρύθμου ἐκείνης συναυλίας προσκύψῃ καὶ ἡχὸς τις παράτονος, μεθ' ἧς ὁσφραίνονται μήπως ἐν τῷ μέσῳ τῶν διαφόρων ἐκείνων συνήθων ὁσμῶν διακρίνωσι καὶ τὴν ἐλαχίστην ὁσμὴν καύσεως, τῆς σπουδῆς μεθ' ἧς τρέχουσι τῆδε κακέισε διὰ νὰ ψεύσωσι καὶ ἰδῶσιν ἂν ἡ θερμοκρασία τῶν μετᾶλλων ὑπερβαίνει τὸν ὀρισμένον βαθμὸν, ἂν ἀναθρόσκη εἰς μέρος τι ἐνδεικτεῖ καπνοῦ ὑπόπτου, τῆς ἐπιμελείας, μεθ' ἧς φροντίζουσι νὰ διατηρηθῇ συνεχὴς ἡ βροχὴ τοῦ ἐλαίου, ἥτις ἀπὸ πεντήκοντα χριστήρων κατέρχεται ἀδιακόπως ἐφ' ὅλων τῶν ἀρθρώσεων τοῦ ὑπερμεγέθους σώματος. Διότι τὸ τεραστίον αὕτη σῶμα τὸ ἀντιμετωπίζον καὶ κατανικῶν τὰς θυσέλλας τοῦ Ὠκεανοῦ εἶνε εὐπαθὲς ὅπως ὁ ἀνθρώπινος ὁργανισμὸς καὶ ἡ παραμικρὰ ταραχὴ τοῦ ἐλαχίστου τῶν μελῶν του τὸ διασαλεύει ὁλόκληρον καὶ ἀπαιτεῖ ἄμεσον θεοαπαίαν. Καὶ τῷ ὄντι ὁμοιάζει πρὸς ζῶον σῶμα, δι-

ψαλέον, ὅπως καὶ οἱ τροφοδοτοῦντες αὐτὸ ἄνθρωποι, ἕνεκα τῆς φλεγούσης εἰς τὴν γαστέρα του πυρκαϊᾶς καὶ ἠναγκασμένον νὰ καταπίνει ἀκορέστως ἐκ τῆς θαλάσσης χεῖμαρρον ὕδατος, τὸ ὁποῖον αποδίδει πάλιν αὐτῇ ἐν εἰδὲι καπνίζουσων κρηνῶν ἅπαν δὲ τὸ σύμπλεγμα ἐκείνου τῶν μηχανημάτων εἶνε οἷοναί κορυφαὶ τιτάνειοι, οὗτινος πάσαι αἱ προσπάθειαι συγκεντρῶνται εἰς τὴν ἰσχυροτάτην ὥθλσιν μακροῦ σιδηροῦ βραχίονος, δι' οὗ περιστρέφεται ἡ μεγάλη χαλκίνη ἐλίζ, ἡ σπαράττουσα τὸ κύμα καὶ κινούτα τὰ πάντα. Καὶ ἐνθ' παρατηρεῖ τις, ἀναλογιζέται τὰς ἀρχαίας λιθουρίδας μὲ τὰ τρία ζεύγη τῶν τροχῶν τῶν κινουμένων ὑπὸ βοῶν, καὶ φαντάζεται μὲ αἰσθημα ἐπάρσεως τὴν ἐκπληξιν, μεθ' ἧς θὰ ἔμενεν ἐμβρόντητος ἀρχαῖός τις ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ θέᾳ, καὶ τὴν κραυγὴν τοῦ θαυμασμοῦ, ἥτις θὰ ἐξήρχετο ἐκ τοῦ στήθους του! Καὶ ὅμως αὐτὸς οὐδέποτε θὰ ἠδύνατο νὰ φαντασθῇ πόσον τὸ θαῦμα αὐτὸ ἐστοίχισεν εἰς τοὺς ὁμοίους του, ἕνα αἰῶνα δηλαδὴ ἀνωφελῶν ἀποπειρῶν καὶ ἄλλον ἕνα αἰῶνα ἀδικόπων μεταρρυθμίσεων, μίαν ὁλόκληρον λεγεῶνα ἐξόχων δικνοίων, αἵτινες κατέτριψαν πάντα αὐτῶν τὸν βίον περὶ τινὰ τελειοποίησιν, ἥτις συνεπεῖχ' ἄλλης ἐπελθούσης κατόπιν περιέπεσαν εἰς λήθην, καὶ ἀκολούθως τὸ μαρτύριον τοῦ Παπίνου, τὴν αὐτοχειρίαν τοῦ Τζῶν Φίτζ, τὴν πενίαν εἰς ἣν περιέστη ὁ μαρκήσιος Ζουφροά, τὴν χλεύην ἣν ἐδοκίμασεν ὁ Φούλτων, τὴν παραφροσύνην τοῦ Σωβάζ, σειρὰν ἀτελεύτητον ἀδικιῶν καὶ ἐλεεινῶν ἀγώνων τοιούτων, ὥστε νὰ ἀπομένῃ ἀμφίβολον μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῆς ἱστορίας τῶν μεγάλων ἐφευρέσεων, ἂν ἀρκῇ τὸ παράδειγμα τῆς μεγαλοφυΐας καὶ ἡρωϊκῆς καρτερίας τῶν ὑποστάντων αὐτοῦ ὅπως παρηγορήσῃ τὴν ἀνθρώπινον συνείδησιν διὰ τὴν θρασείαν ἀμάθειαν, τὴν ἀγρίαν πλεονεξίαν, τὸν ἐπανείδιστον φθόνον, ἅτινα κατεπολέμησαν τὰς ὑπερόχους ταύτας διανοίας, καὶ ἂν ἤθελον δυνήθῃ, θὰ τὰς ἐξώντοναν. Ταῦτα πάντα βοᾷ μὲ τὰς μυρίας αὐτοῦ στρηνεῖς καὶ ἀσθματικὰς φωνὰς ὁ θαυμαστός αὐτὸς κολοσσός, ὁ πρωορισμένος ἴσως καὶ αὐτὸς νὰ φανῇ εἰς τοὺς ἡμετέρους ἐπιγόνους ἄξιστον καὶ ἀτελεὶς κατασκευάσμα ἀρχαρίων.

Ἀνερχόμενος συνήντησα ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κλίμακας τὸν ὑψηλόσωμον ἱερέα, ὅστις δεικνύων μοι διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς τὴν μηχανήν, ἀνύψου τὸν δείκτην τῆς ἐτέρας πρὸ τοῦ προσώπου μου ὡς λαμπάδα. Δὲν ἐνόησα τὸ νεῦμά του. Ἦθελε νὰ μοὶ εἴπῃ, ὅτι ἡ μηχανὴ τοῦ *Galadaiou* ἐστοίχιζεν ἐν ἑκατομύριον. Τὸν εὐχαρίστησα ἀπομακρύνων τὸν δάκτυλόν του καὶ εὐρέθην ἐπὶ τοῦ καταστρώματος ἀκριβῶς ἐν καιρῷ, ὅπως ἴδω διὰ πρώτην φοράν τὸν ἐπιθεωρητὴν ἐκτελοῦντα καθήκοντα εἰρηνοδίκου εἰς ὑπόθεσιν περιεργοτάτην. Εἰσῆρχετο κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν εἰς τὸ γρα-

φεῖόν του ἡ εὐσταρκος ἐκ Βονωνίας νεᾶνις μὲ ὄψιν λεκίνης τραυματισθείσης, φέρουσα κρεμάμενον ἀπὸ τοῦ πλευροῦ τὸν ἀπαράιτητον δερμάτινον σάκκον. Ἐπειδὴ ἡ θύρα ἐσκαπάζετο μόνον ὑπὸ λεπτοῦ πρᾶσίνου παραπετάσματος, ἤκοῦντο μερικοὶ ἐκ τῶν λόγων. Ὁ τλήμων ἐπιθεωρητής! Δὲν ἐβράδυνα νὰ σχηματίσω ἰδέαν περὶ τῆς ἀμετροῦς ὑπομονῆς, ἣν ὄρειλε νὰ καταβάλλῃ κατὰ τὰς συνεδριάσεις ἐκείνας. Ἡ φωνὴ τῆς καταμηνυούσης ἡγήθη ἐν ἀρχῇ ἐξηγμένη ἐκ τῆς ὀργῆς, πλήρης ἀλαζονείας καὶ ἀπειλῆς. Ἄλλο τι δὲν ἐνόησεν, εἰμὴ ὅτι παρεπονείτο δι' ἀδίκημα γενόμενον πρὸς αὐτήν, καὶ ὅτι ἡ ἀδικία αὕτη θὰ συνίστατο βεβιαίως εἰς τὴν εἰκασίαν, ἣν ἔκαμιν εἰς τῶν ἐπιδατῶν περὶ τοῦ περιεχομένου τοῦ μυστηριώδους σάκκου τῆς. Ἀνέφερε τὸ γεγονός, ἐζήτην τὴν τιμωρίαν τοῦ ὕβριστοῦ, ἐπέταττεν εἰς τὸν ἐπιθεωρητὴν νὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθήκον του. Αὐτὸς τὴν ἀνεκάλεσεν εἰς τὸν ὀφειλόμενον πρὸς τὸ ἀξίωμα του σεβασμὸν καὶ συνέστησεν αὐτῇ νὰ ἡσυχάσῃ, ὑπισχνόμενος νὰ ἐξετάσῃ. Χάοις εἰς τοὺς λόγους τούτους ἡ φωνὴ τῆς ἐπράυνθη ὁ ἴωσόν, μοὶ ἐφάνη δὲ ὅτι ἤρχισε τότε δι' ἡγήσιν τινὰ μὲ τόνον αἰσθηματικόν, ἀνυψούμενον βαθμηδὸν μέχρι τοῦ δραματικοῦ. Ἦτο ἡ αὐτοβιογραφία τῆς, ἀπὸ τὰς συνειθισμέναις ἀνῆκεν εἰς διακεκριμένην οἰκογένειαν εἶχε συγγενὴ δημοσιογράφον, ὅστις ἦτο ἱκανὸς τοὺς πάντας νὰ διορθώσῃ ὁ πατήρ καὶ ἡ μήτηρ τῆς τὴν ἀνέθεσαν καλῶς, ἀλλ' ἔπειτα ἐπῆλθον συμφοραί, ἡ ἀδικία τῆς τύχης διήλθεν ὅμως ζωὴν ἀκηλίδωτον... Διὰ μιᾶς ἐπῆλθε καὶ ἡ ἀναπόφευκτος κρίσις... οἱ θρᾶνοι καὶ τὰ δάκρυα. Τότε ἤκουσα τὴν φωνὴν τοῦ ἐπιθεωρητοῦ παραγοροῦντος αὐτήν. Ἐν τοσούτῳ εἶχε σχηματισθῇ πρὸ τῆς θύρας ὅμιλος γυναικῶν καὶ ἀνδρῶν τῆς τρίτης θέσεως, μετὰ τῶν ὑποίων καὶ χωρικοῦς τις μὲ πρόσωπον ἀρκετὰ κομικόν, μὲ τὴν ῥίνα σιμὴν ὡσεὶ ἡρωωτηριασμένην, ὅστις θὰ ἦτο ὁ ἐνοχος καὶ ὅστις ἐδικαιολογεῖτο. — Τέλος πάντων, ἔλεγε, ἐγὼ δὲν εἶπα ὅτι ἤμουν βέβαιος... ἀπλῶς εἶπα μίαν εἰκασίαν.

Αὐτὸς ἦτο ὁ κατηγορούμενος. Τῷ ὄντι ὅτε ὁ ἐπιθεωρητής προσῆλθε εἰς τὴν θύραν, εἶπεν αὐτός:

— Ἐγὼ εἶμαι καὶ εἰσῆλθε. Πάρκντα ἤκουσθη ἐκρηξαὶ ὕβρεων καὶ ὀνειδισμῶν ἐκφερομένων εἰς Βονωνικὴν διάλεκτον, αἵτινες ἐξηγνήσαν διὰ μιᾶς ὅλην τὴν αἴγλην τῆς «διακεκριμένης οἰκογενείας».

— Παληάνθρωπε! ἔχεις καὶ τὴν ἀνάιδειαν νὰ παρουσιάζεσαι ἐμπρὸς μου; μοὶ ἔρχεται νὰ σὲ πνίξω, βρωμάνθρωπε, παληοχωριάτη, ἀνάγωγε!

Ἀκολούθως ἤκουσθησαν καὶ αἱ τρεῖς φωναὶ ὁμοῦ, ἔπειτα δὲ μόνῃ ἡ τοῦ ἐνόχου. Διέβωλε! Ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐριδος ἦτο ἀκριβῶς τὸ ὑποθετικὸν περιεχόμενον τοῦ περιφήμου σάκκου, περὶ τοῦ ὁποῖου ἡσχολοῦντο ὅλοι οἱ παρὰ τὴν πρῶραν

ἀστείοι, κατατρίβοντες τὸ πνεῦμα εἰς παντοίας κωμικὰς εἰκασίας. Ἄλλ' ἡ καταγγελλομένη λέξις δὲν ἠκούσθη· ἠκούσθη ὅμως ἡ φωνὴ τοῦ ἐπιθεωρητοῦ ἐπιπλήττοντος δριμύτως τὸν χωρικόν, ἀπειλοῦντος αὐτὸν νὰ τὸν θέσῃ εἰς τὰ δεσμά, καὶ ἡ ἐκ Βονωνίας νεάνις μεμψιμοιροῦσα ἀκόμη, μεθ' ὃ ἐξῆλθεν ὁ μὲν μὲ τὴν κεφαλὴν κεκυφύταιν, ἡ δὲ μὲ τὴν κεφαλὴν ἐπηρμένην· ἐγὼ δὲ ἀνυψώσας τὸ πρόσωπον παραπέτασμα εἶδον τὸν δικαστὴν ῥιφθέντα ἐπὶ τοῦ διδανίου καὶ κρατοῦντα τὰς πλευράς, ἀσθμαίνοντα ἐκ τοῦ πολλοῦ γέλωτος καὶ καταβεβλημένον ἐκ τῶν προσπαθειῶν, ὡς κατέβαλλεν ὅπως τὸν συγκρατήσῃ. Τίς ἦτο λοιπὸν ἡ εἰκασία; Τί ἄρά γε περιείχετο εἰς τὸν εὐλογημένον ἐκεῖνον σάκκον; ὦ!.. εἶνε ἀδύνατον νὰ τὸ μαντεύσῃ τις! Μία τῶν μάλλον κωμικῶν καὶ αἰσθητικῶν ιδεῶν, ἀφ' ὅσας ποτὲ διῆλθον ἐκ τοῦ νοῦ ἀλλοπροσάλλου ἀστείου, μία σκέψις ἦ· τίς θὰ ἐκίνησε εἰς γέλωτα καὶ τὸν μάλλον στυργρὸν τῶν ἡθολόγων. Ἦναγκάσθην κ' ἐγὼ νὰ πέσω ἐπὶ τοῦ διδανίου ἐκ τοῦ πολλοῦ γέλωτος, ἀλλ' ἐδέησε νὰ ἐγερθῶ ἀμέσως, διότι εἰσήρχετο ἐτέρη τις γυνὴ νὰ παραπονεθῇ διὰ φήμην τινὰ διαδοθεῖσαν ἐναντίον της. — Πῶς σὰς οἰκτεῖρω! εἶπον πρὸς τὸν ἐπιθεωρητὴν ἐξερχόμενος, ἡ ἡμέρα ἀρχίζει κακὰ καὶ προμηνύεται νὰ τελειώσῃ χειρότερα! — Αἶ, καὶ αὐτὰ δὲν εἶνε τίποτε! εἶπε μὲ τὴν πράειν αὐτοῦ ἐγκυρτέρησιν. Ἀφοῦ δ' ἔρριψε βλέμμα ἐπὶ τοῦ θερμομέτρου: — Θὰ ἰδῇτε, προσέθηκεν, ὅταν φθάσωμεν εἰς τοὺς τριάντα ἐξ βαθμούς!... Ἀνακτῆσας δὲ τὸ δικαστικόν του ἦθος, ἐστράφη πρὸς τὴν νεωστὶ ἐλθοῦσαν.

Ἄλλ' ἤδη ὁ καύσων εἶχε μεταβάλλει ἐπὶ τὸ χειρὸν τὰ πράγματα καὶ παρὰ τὴν πρόμνην, ὡς ἠδυνήθηεν νὰ βεβαιωθῇ κάλλιστα τὴν ἐσπέραν. Ἦτο πρᾶγμα ἄξιον οἴκτου ἀληθῶς. Μεταξὺ τῶν εὐαρίθμων αὐτῶν ἀνθρώπων, οἵτινες πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν μόλις δὲν ἐγίνωσκον ἀλλήλους οἵτινες ἔπρεπε περὶ ἄλλου νὰ μὴ σκέπτονται εἰμὴ περὶ τῶν αἰσθημάτων καὶ τῶν συμφερόντων, ἅτινα εἶχον ἐγκαταλείψει ἐν Εὐρώπῃ ἢ ἐκεῖνων, ἅτινα τοὺς ἀνέμενον ἐν Ἀμερικῇ, ἐπὶ τῶν τεσσάρων ἐκείνων σπινίδων τῶν αἰωρουμένων ἄνωθεν τῆς ἀβύσσου, εἶχεν ἤδη ἐξυφανθῇ περίπλοκος ἰσθὸς ἀντιπαθειῶν καὶ ἔχθρας· ἐχθροπάθειαι ἐθνικαὶ με-

ταξὺ τοῦ Χιλιανοῦ καὶ τῶν Ἀργεντινῶν, μεταξὺ τοῦ Περουβιανοῦ καὶ τοῦ Χιλιανοῦ, μεταξὺ τῶν Ἰταλῶν καὶ τῶν Γάλλων, ζήλοτυπία μεταξὺ τῶν Ἰταλῶν τῶν διαφόρων ἐπαρχιῶν, ἐλεεινοὶ φθόνοι καὶ φιλοδοξίαι μεταξὺ τῶν διαφόρων κυριῶν, ἐσμοὶ παθῶν μηδαμινῶν καὶ ἐπονειδίστων, ἅτινα ἐξεδηλοῦντο διὰ κακεντρεχῶν βλεμμάτων καὶ δι' ἄμοιβαίας ἐπιδειξίμους ἀδιαφορίας ἢ ἀποστροφῆς. Οἱ ἡμίσεις τῶν ἐπιβατῶν εὐχαρίστως θὰ ἐξώρτυτον τὸν ὀφθαλμὸν τῶν λοιπῶν. Παραλείπω δὲ καὶ τὰς ἄλλας φυλοτήτας. Τὸ αὐτὸ συνέβαινε καὶ εἰς τὴν τρίτην θέσιν, ὅπως καὶ εἰς τὴν πρώτην. Τῇ ἀληθείᾳ ἂν ὁ Γαλιλαῖος κατεποντίζετο αἰφνης, δὲν θὰ ἐπνίγετο εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης φορτίον ὀλόκληρον εὐγενῶν αἰσθημάτων. Τὰ δύο μόνα ἄτομα, ἅτινα ἐκ πρώτης ὀψεως ἐφαίνοντο ἄξια νὰ ἐπιπλεύσωσιν, ἦσαν ἡ ἐκ Μέστρε δεσποινὶς καὶ ὁ Γαριβαλδινός, οἵτινες καὶ κατ' ἐκείνην τὴν ἐσπέραν ἐκάθηντο ἐγγὺς ἀλλήλων συνδιαλεγόμενοι. Ἡ σχέσις των, καθ' ἣ μοι εἶπεν ὁ ἀργυραμοιβός, προσέκρυπεν ἐκ τοῦ ὅτι αὐτὸς ὑπῆρξε συστρατιώτης ἀδελφοῦ τινος τῆς νεάνιδος, τραυματισθέντος ἐν Βεζέκα καὶ ἀποθανόντος ἐν τῷ νοσοκομείῳ τῆς Βρεστιάς. Βεβαίως θὰ ἔζη αὐτὸς νοερῶς ὑπεράνω τῶν εὐτελῶν παθῶν τῶν ἄλλων, διότι ἡ ὄψις του ἐξέφραζε τοιαύτην σταθεράν ἀδιαφορίαν περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του, περὶ τοῦ βίου, περὶ τῶν ἀνθρώπων, τοιαύτην ὑψηλόφροναν καὶ ψυχρὰν περιφρόνησιν πρὸς πᾶσαν ταπεινώσιν, ὥστε οὐδεὶς τὸν ἐπλησίαζεν, ὡς νὰ εἶχον πάντες ὀσφρανθῇ ἐξ ὀρμεμψύτου αὐτοῦ ὡς ἐχθρόν. Ἡ νεάνις ἐλάλει, αὐτὸς δὲ τὴν ἠκροῶτο εὐσεβάστως μὲν, ἀλλ' ἀπαθῶς. Μοι ἐνεποίησε δὲ αἰσθησιν καὶ ἔμεινεν εἰς τὸν νοῦν μου ὡς ἡ ζωηροτέρα ἐντύπωσις τῆς ἡμέρας ἐκείνης ὁ τρόπος δι' οὗ ἀπεχωρίσθησαν τὴν ἐσπέραν ἀργά· νομίζω ὅτι βλέπω ἀκόμη ἐνώπιον τοῦ λευκοῦ ἐκείνου φάσματος, τοῦ ὡσεὶ νεκρῶς ἐκείνου προσώπου, ἐφ' οὗ ἤστραπτε μόνον ἡ λάμψις ἐλπίδος ἄλλης ζωῆς, μελλούσης, ἐγειρόμενον καὶ κλίνοντα τὴν κεφαλὴν τὸν κολοσσὸν ἐκεῖνον τὸν ὑπέρφρονον, ὅστις ἔφερε κεχαρμαγμένην ἐν ἑαυτῷ τὴν σφραγίδα τῆς αὐτοχειρίας.

DE AMICIS

